

Българска ТОРА

Издание на Съюза на лесовъдите в България

ISSN 1312-7055

Брой 2 (51), год. XI, април 2015 г., София 1303, ул. "Антим I" №17

www.bulgarian-foresters.org

e-mail: [bggora@abv.bg](mailto: bggora@abv.bg)

ДО
ЦЕПКА ЦАЧЕВА
ПРЕДСЕДАТЕЛ НА НАРОДНОТО СЪБРАНИЕ
НА РЕПУБЛИКА
БЪЛГАРИЯ

ДЕКЛАРАЦИЯ

на ръководството на Съюза на лесовъдите в България срещу
законопроектите за ограничаване на износа на дървесина и
спирането на дърводобива в горите

Ръководството на Съюза на лесовъдите в България с благодарност отбелязва усилията на широк кръг от хора, общественици, публични личности и политици, проблемите на българското горско стопанство да се поставят в центъра на общественото внимание. Това е израз на загрижеността на обществото за състоянието на българската гора

и е признак за най-високи нравствени ценности и добродетели, които са в основата на уважението към лесовъдската професия и към живота и дялото на плейядата членове на лесовъдската колегия от началото на миналия век до наши дни, някои от които дали живота си за българската гора. Позволявам си да посоча името на някои от най-ярките представители на колегията: Васил Попов, Васил Серафимов, Стоян Брънчев, Димитър Христов, Тодор Димитров, Асен Биолчев, Петър Манджуков, Боян Захариев, Никола Пенев, Борис Стефанов, Мако Даков, Николай Хайтов. Съюзът на лесовъдите в България е член на Съюза на европейските лесовъди и в своята повече от 105-годишна история има натрупан опит от преодоляването на много предизвикателства. Нещо повече,

той е успял да съхрани лесовъдската професия в името на настоящето и бъдещето на българската гора. Много висока оценка на нашите достижения бе дадена на 18-ата година среща на Съюза на европейските лесовъди, която се проведе през октомври 2014 г. в България.

Като продължение на своята последователна политика в защита на лесовъдската професия ръководството на Съюза на лесовъдите в България протестира срещу опитите за нагнетяване и преекспониране в общественото пространство на неверни или недоказани твърдения за "поголовна сеч", за "връзка между изсичането на горите и наводненията", за съществуването на "дървена мафия" и т.н. Няма как да сме залесили над 18 млн. дка гори за около 50 години, да сведем ерозията на почвата в горските територии под 2 % от площта, да сме спомогнали за удължаването на експлоатационния срок на над 200 язовира, запасът в нашите гори надмина 600 млн. м³ стояща дървесина, с годишен прираст от над 14 млн. м³, от които да се изсичат около 6-7 млн. м³ дървесина годишно, да осигуряваме поминък на около 50 000 заети в горското

стопанство, дърводобива, дървообработването и производството на мебели и целулозно-хартиената промишленост, както и сигурността на около 1 млн. домакинства, зависещи от дървата за огрев, от благата, предоставяни от горите, и срещу това да не получаваме разбирането, а хулигите на обществото, да получаваме средна заплата сред най-ниските в страната, което превъръща нашата благородна професия в кауза. Кауза, която в никакъв случай не се свързва с "дървената мафия", с "поголовното изсичане на горите", още по-малко с пороите, нанесените щети и човешките жертви, сред които и двама наши колеги от последния порой в Родопите. Основната вина тук трябва да се потърси в неподредената ни държава, в непочистените речни корита, лошата и неподдържана инфраструктура, незаконното застраяване, както и, разбира се, промените в климатичната обстановка, изразяващи се в почти двукратно повисоките количества на валежите, които се изсипват за много кратко време.

Протестираме срещу по-редното "политиканстване" на депутатите с внесените законопроекти за ограничаване на износа и временното спиране на сечта. На кого е необходимо това? На тези над 50 000 заети, които с работата си в дърводобива или преработват дървесина си изкарват честно и достойно хляба? На тези над 1 млн. домакинства, които разчитат през зимата на дървата за огрев? На бизнеса, който е склонил договори за

износ и трябва да се пригответ да плаща неустойки? На Европейската комисия, която трябва да осигури свободното движение на стоки на територията на общността? Или може би на екологите, които ще покажат "мускули", като принудят държавата да вземе мерки за спиране на достъпа на товарни камиони в българската гора? Когато и на децата е ясно, че след обилни превалявания достъпът по размежнатите кални пътища и в горските насаждения е невъзможен и е необходимо да се преустанови, защото щетите са многократно по-високи от това, което ще получи. Досегашната практика за единогодишни контракти не позволява на предприятията да инвестира в по-скъпа техника, защото нямат сигурност в обектите за следващата година, от което се затруднява изплащането на кредитите. А мярка като спирането на дърводобива е просто убийство за инвеститорите, получили кредити за своя бизнес.

От името на ръководството на най-голямата професионална организация, регистрирана като браншова организация по Закона за горите, изразяваме своя категоричен протест срещу внесените проекти за закони, защото се базират на погрешна концепция и на ненужен популизъм.

15.02.2015 г.
София

С уважение:
проф. д-р Иван
ПАЛИГОРОВ
председател на СЛБ

135 години държавна горска служба във Велико Търново

Административно-техническа държавна служба по горите във Велико Търново се създава още през първите години след Освобождението. В края на 1878 г., имайки предвид безстопанствеността на горите, министърът на финансите нареджа на съответните губернатори да бъдат

Колективът на РДГ - Велико Търново

назначени стражари за опазване на горите. През следващата година към същото министерство е създадена централната горска служба - Отделение за надзор на лесовете, като площта е разпределена на горски губернии, чиито граници съвпадат с тези на административните губернии.

(На стр. 4)

90 години висше лесотехническо образование в България

На стр. 3

Кръгла маса за промените в нормативната уредба на горите

На стр. 5

Зашо трябва да се създаде Природен парк "Перелик"

На стр. 8

Общо събрание на СЛБ

На 5 март в зала № 4 на ЛТУ се проведе Общо събрание на СЛБ, в работата на което взеха участие делегати от всички регионални организации на Съюза. Събранието се свиква на основание чл. 18, ал. 1 и чл. 19, ал. 1 и 2 от Устава на СЛБ и Решение на Общото събрание на СЛБ, проведено на 3 декември 2014 година. С писмо № 551/26.01.2015 г. на председателя на СЛБ бяха уведомени всички регионални съвети и членовете на Управителния съвет.

Дневният ред на Общото събрание включваше: отчет за дейността на Съюза и УС за 2014 г.; приемане на отчет за изпълнението на бюджета за 2014 г.; приемане на бюджет за 2015 г.; организационни въпроси. То бе открито и ръководено от председателя на Съюза проф. Иван Палигоров, който изнесе отчет за дейността на СЛБ през 2014 година. Разгледани бяха финансовото състояние на организацията за миналата година и изпълнението на бюджета в приходната и разходната му част. Констатирано бе, че приходите са преизпълнени с повече от 2000 лв. от членски внос и със 7260 лв. от реклами на дейност. Плануваните разходи за 2014 г. не надвишават приетите по отделните параграфи в бюджета, в резултат на което е реализирана икономия от 7556 лева. Предложен бе и проект на бюджет за 2015 г., в който е заложен същият размер на приходи, както през миналата година, а в разходната част - намаляне с 2500 лв., главно от пощенски и канцеларски разходи.

Участниците в събранието проведоха оживени разисквания, в които бе подчертана сериозната загриженост на колегията във връзка с незаконната сеч в горите и опитите да се нагнетява в обществото вината за това единствено на лесовъдската колегия. Единодушно бе подкрепена Декларацията на СЛБ, изпратена до Народното събрание. Събранието подкрепи и предложението за създаване на самостоятелно горско ведомство. Не на последно място се дебатира практиката на необоснованото назначаване и уволняване на ръководни лесовъдски кадри, особено по политически причини, като се апелира за по-активно участие на Съюза при провеждане на една по-правилна и независима кадрова политика в системата на горите.

Взети бяха следните решения: отчетът за дейността на СЛБ да се изпрати до всички регионални съвети и, допълнен с техни данни, да се предоставя на медите и обществените организации по места за запознаване с извършената работа в областта на горското стопанство; приема се бюджетът на Съюза за 2015 година. Събранието проведе избор за заместник-председатели на СЛБ - инж. Борис Господинов, д-р инж. Анна Петракиева, инж. Иван Янев и инж. Севдалина Димитрова.

Накрая бяха разгледани и редица организационни въпроси.

Инж. Борислав БОЖОВ

ОТВОРЕНО ПИСМО до Михаил Константинов

Здравейте, г-н Константинов, не съм нито професор, нито доктор. Пише Ви един обикновен лесовъд, завършил през 1983 г. Висшия лесотехнически институт, който вече тридесет и две години упражнява своята професия и смята, че Вие преминахте границата на човешката търпимост. Аз не съм нито мафиот, нито престъпник, нито изрод, както Вие ни наричате в своите медийни изяви. Не знам кой Ви дава това телевизионно време, не знам кой Ви го заплаща, но това, което говорите, не прави чест на никого, камо ли на човек с Вашите претенции на "специалист по всичко".

С думите си обиждате не само мен, а още хиляди, бих казал десетки хиляди лесовъди, които са си вършили и си вършат честно и професионално работата. Ако Ви е останало малко човешко достойнство, трябва независимо да се извините на всички лесовъди и да го направите там, където ги хулите - от студията, до които ние нямаме достъп. Ако пък Ви е останало малко повече достойнство, трябва да го направите лично към всеки, включително и към наследниците на тези от нас, които не са между живите. А защо трябва да го направите, ще Ви кажа в следващите редове.

Ние, лесовъдите, не сме мафиоти, престъпници и изроди. Тези трите типа много добре ги знаете кои са. Те не газят в калта, не ги валят дъжд и сняг, не ги духат ветрове, не ги брулят урагани, не ги пърли огньят на пожарите. Тези типове обитават по-спокойни места от гората.

В едно обаче сте малко прав, като казвате, че "изсечените гори" променят климата. Но сте объркали географията. Това се случва в екваториалните гори. И още нещо изпускате. Екваториалните гори, за да променят климата, ползват услугите на много сериозни "помощници". Това са всички тези, които произвеждат парникови газове в продължение на десетки и стотици години. Това са предимно нашите приятели от развитите страни.

Горите в България са изсичани още от времето на хан Аспарух, но тогава човечеството се е нуждало и от друго - прехрана. В един момент хората решили, че трябва да ползват горите разумно, така че те могат да се съхраняват и възстановяват, и да служат като възобновяем източник. Измислили хората лесовъдството. Проста на пръв поглед работа, но явно не за всеки, пък бил той и професор по математика.

Гората, професоре, е като нас, хората. Раждат се, растат, размножават се, оставява и в крайна сметка, като всяка жива материя, умира. А ние, лесовъдите, се опитваме да я дадем възможност тя да живее по-комфортно, да е по-качествена, да се възстановява по-успешно и да ни служи постоянно. Опитваме се да я докараме дотам, че винаги да има по равно количество от младата, средновъзрастната, старата и престарялата гора. Да може винаги да се ползва с разум и в услуга на хората. И тук се сещам, че в

още едно нещо сте прав. Не трябва да изнасяме сурова дървесина, а да я преработ-

статистика, искате национална инвентаризация на горите. Много хубаво. И аз ис-

ваме, което ще ни донесе и работни места, и приходи за държавата. Но това не става с мораториум. Помолете хората, с които сте много често пред телевизионния еcran, да създадат условия за развитието на дървообработващата и дървопреработващата промишленост. Така, както беше преди четвърт век.

Тук е мястото да си поговорим и за думите в българския език. "Изсечена гора" е гората, която е изчезнала от лицето на земята. Такива са изсечените гори за строителство на магистрали, жилини, шосета и други инфраструктурни обекти. Ние, лесовъдите, сечем гората, кое то е различно от това да я изсичаме. Напротив, ние и създаваме нови гори. Между другото и в това ни обвиняват, че сме залесили с иглолистни видове едва ли не цяла България. За такива "престъпления" навремето ордени и медали раздаваха. Голямо "престъпление" например - залесихме оголените баири, създадохме и отгледахме гора, събрахме около нея облатите и хоп - горските докараха пороите. Отглеждаме си горите, възобновяваме ги и пак хоп - дойдоха пороите. Грешка, професоре, не познахте. Пороите ги докара моят приятел Танга.

Няколко думи за "унищожените" от нас гори. Малко статистика, нещо, което е близко до математиката. Вие не вярвате на нашата статистика, но аз все пак ще напиша нещо, което да разкажете на Вашите приятели. В стаята, в която работя, се съхраняват статистически данни за българските гори от 1960 до 2010 година. За половината от това време аз участвам в събирането и обработването на тази информация и ако не сте чак толкова голям скептик, можете да ми се доверите, че тя е вярна. За времето от 1960 до 2010 г. характеристиките на българските гори са се променили, както следва:

- залесената площ от 3 189 741 на 3 737 542 ха;
 - общият запас от 243 млн. м³ на 645 млн. м³;
 - средният запас на един хектар от 76 м³ на 172 м³;
 - общият прираст от 6.1 млн. м³ на 14.3 млн. м³;
 - средният прираст на един хектар от 1.9 м³ на 3.8 м³;
 - средната възраст от 37 на 53 години;
 - средната гъстота от 66 на 72 %;
 - лесистостта на страната от 28.9 на 33.6 %.
- Когато фактите говорят, и боговете мълчат.

Вие не признавате тази

Инж. Илия АНГЕЛОВ

Наука

Климатични промени и опазване на горски екосистеми

Състоянието на горите и загубата на биологично разнообразие са сред основните предизвикателства за опазването на природата. Съвременното увеличаване на екологичните, социалните и икономическите проблеми е свързано в голяма степен с повишаването на интензивността и честотата на някои изменения на климата. Екологичен рисък за състоянието на горските екосистеми са продължителните засушавания.

Климатичните условия имат голямо значение за възстановяването и стопанисването на горите. Основни въпроси са диапазонът на тяхното устойчиво съществуване при климатични промени и адаптирането на горите към такива условия. Във връзка с влиянието на климата и на други абиотични, биотични и антропогенни фактори съвременното лесовъдство се насочва към подобряване на хидрологичните и почвозащитните функции на горските екосистеми. Има прогнозни проучвания за въздействието на очаквани климатични промени върху горска растителност, базирани на различни модели. На климатичен стрес у нас са изложени горските екосистеми предимно в ниската лесорастителна зона. В иглолистните гори са възникнали значителни поражения от съхнене при обикновената ела. Тя е сред най-чувствителните на засушавания дървесен вид в сравнение с естествените по произход гори от други наши иглолистни видове.

На различни форуми се обсъждат мерки, насочени към намаляване на отрицателните последици за горите от изменението в климата.

В България сега е модерно да се делим на русофили и русофоби. Вие делиме обществото ни на лесовъдофили и лесовъдофоби. Един министър на пропагандата на една европейска държава, отявлен човекофоб, бе казал, "че една лъжа, повторяна сто пъти, става истиня". Смятате ли че това е пример за подражание?

Между другото в чл. 39, ал. 1 на Конституцията на Република България е написано, че всеки има право да изразява мнение и да го разпространява чрез слово - писмено или устно, чрез звук, изображение или по друг начин, но според ал. 2 от същия член на Конституцията се казва, че това право не може да се използва за нахърняване на правата и доброто име на другого. В чл. 41 на същата Конституция се казва, че всеки има право да търси, получава и разпространява информация. Осъществяването на това право не може да бъде насочено срещу правата и доброто име на другите граждани. Хубаво е да ги знаете тези неща.

Проектът започна на 17 януари 2012 година. Негова основна цел бе опазването и възстановяването на приоритетни за парк "Витоша" природни местообитания, месецообитания на видове и техните популации. Избраният природни местообитания са сред най-уязвимите и чувст-

ваващи могат да бъдат природна опасност и предпоставка за големи прииждания. В нашия регион се наблюдават повишаване на интензивността и честотата на случващи се екстремни промени на климата.

С този проблем е свързано разрешаването на някои основни въпроси за отрасъла като опазване на горските екосистеми и биоразнообразието, формиране на смесен характер на горите, разновъзрастна структура и други.

В това отношение е важно да се разширяват екологичните проучвания за адаптиране на горите към климатичните промени. От голямо значение са и изследванията върху възстановителните процеси в горите, както и получаването на климатични данни от планинските райони.

Страната ни е част от югоизападната граница област на разпространение на горите от съмръч, бук, ела и други. Поради местоположението си в краен за ареала им район тези гори са уязвими към изменения на климата.

Изучаването на чувствителните горски екосистеми във връзка с тяхното възстановяване и климатични промени са актуални въпроси за горското ни стопанство и устойчивото управление на горските ресурси.

Необходимо е да се разширят по-широки научноизследователски програми по екология на горските дървесни видове. Това би подпомогнато осъвременяването на методи за запазване и обогатяване на растителното биоразнообразие в гори, повлияни или застрашени от климатични промени.

Дон. д-р Надежда СТОЯНОВА
Институт за гората - БАН

Приключи проект "Изпълнение на приоритетни дейности от Плана за управление на Природен парк "Витоша" - фаза II"

Тригодишният проект е финансиран от Европейския фонд за регионално развитие и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма "Околна среда 2007-2013 г." и е на обща стойност 1 899 975 лева.

Приложена е програмата за възстановяването на балканската дива коза на територията на парка. Възстановени са балейни маршрути с обща дължина над 20 километра. Разработени са специализирани кадастрални карти и специализирани устойчиви план на инфраструктурата в

ПП "Витоша", изготвен е воден баланс за територията му. Част от дейностите по проекта бяха насочени и към опазване и експониране на забележителни дървесни видове с цел опазване на генофонда. За повишаване на информироваността на посетителите на парка са разработени тематични маршрути, проведена е обучителна програма, издадени са информационни материали за значимостта на защитената територия и за биологично-разнообразие в нея.

90 години висше лесотехническо образование в България

Липсата на професионални кадри при стопанисването на горските ресурси след Освобождението дава негативно отражение върху цялостния стопански живот на страната. Ерозираните пасища водят до западане на скотовъдството, населението обеднява, зачестват природните бедствия. Обезлесените склонове подсилват пораженията от периодичните порои. Потоци от кал и камъни засиват улици, къщи, ниви и пътища, гине добитък, има и човешки жертви. Такава е съдбата на Кюстендил, Казанлък, Копривщица, Карлово и много други селища към края на XIX и началото на XX век. Високостъблените насаждения са останали малко, а около 2/3 от горите са нискостъблени. Тази характеристика не отговаря на природния потенциал на страната и се смята, че основната причина е в липсата на лесовъдски кадри.

Първо се откриват училища за горски стражари в Чамкория (Боровец) през 1896 г. и Велинград през 1911 г., а през 1919 г. започва обучението в Средното техническо училище в София. Негови възпитаници са бъдещите доценти и професори Тодор Димитров, Димитър Стефанов, Асен Биолчев, Стоичко Христов, Иван Добринов, Димитър Велков, Михаил Петров.

Лесовъдската наука и образование в Европа се зараждат преди повече от два века. В България основите се поставят в края на XIX в. с влиянието на германската, френската и руската школа. Изключително полезен е европейският опит по укрепяване на пороите. Принос за първите противоерозионни залесявания имат получилите лесовъдско образование в Германия, Франция, Австрия, Чехия, Русия и Хърватия. Стефан Дончев (1855-1930 г.) е първият българин с висше лесовъдско образование, учили в Хърватия и Прусия. За пионер на българското лесовъдство се смята Стоян Бърнчев (1864-1940 г.), завършил лесовъдство в Мюнхен и станал първият наш лесовъд на висока държавна служба.

Наред с идването у нас на чужди специалисти - Юлиус Милде (1861-1942 г.), Феликс Вожли (1875-1941 г.), далновидно е изпращането през 1904-1905 г. и 1907 г. на млади българи да следват в Горската академия (Ecole Nationale des Eaux et Forêts) в Нанси, Франция. Сред тях са П. Манджуков, К. Христов, Т. Димитров и други. Връщайки се в България, те не само се включват успешно в овладяването на пороите в страната, но имат важна роля за цялостното подобрява-

Проф. Тодор Димитров (1884-1938) - ръководител на катедра "Частно лесовъдство" (от 1923 г.), декан на Агрономо-лесовъденния факултет на СУ през 1933-1934 г.

Акад. Янаки Моллов (1882-1948) - през 1923-1926 г. министър на земеделието и държавните имоти, ректор на СУ и първи декан на Агрономо-лесовъденния факултет

Димитър Христов (1871-1944) - министър на земеделието и държавните имоти през 1911-1913 г. и през 1926-1930 г.

"лесовъд": "... компетентност, упоритост и честност в работата и да пазят достойнството на горска институция".

Лесовъдското образование след 1945 г. претърпява не само развитие, но и редица реформи. Исторически важни са няколко дати. През 1948 г. с указ се поставят основите за самостоятелно висше лесотехническо училище за подготовка на кадри за горското стопанство, горската промишленост и озеленяването на населените места. С указ от 1953 г. се създава Висшият лесотехнически институт (ВЛТИ) с обучение по 5 специалности, включително "Горско стопанство" и "Лесоексплоатация и лесоинженерно дело". През 1974 г. във ВЛТИ се образуват два факултета - "Горско стопанство и озеленяване (ФГСО)", с декан проф. Иван Добринов, и "Горска промишленост" (ФГП), с декан проф. Нино Статков.

На 27 юли 1995 г. с решение на Народното събрание се дава сегашният статут на Лесотехническия университет. Това събитие бе съчетано с откриване на нов учебно-лабораторен корпус,

учебават студенти и по ландшафтна архитектура (също единствена специалност за България), екология и опазване на околната среда, ветеринарна медицина, агрономство, растителна защита, стопанско управление и алтернативен туризъм. Обучението е в три степени - образователно-квалификационни степени "бакалавър" и "магистър", и образователна и научна степен "доктор".

За успешното развитие на лесотехническото образование през изминалите 90 години принос имат всички преподаватели, служители и студенти на Лесотехническия университет. За възхода при ръководенето на институцията трябва да се отбележат всички досегашни ректори: 1953-1957 г. - акад. Борис Стефанов; 1957-1960 г. - проф. Димитър Стефанов; 1960-1966 г. - проф. Асен Биолчев; 1966-1968 г. - проф. Стоичко Христов; 1968-1972 г. - проф. Христо Сирakov; 1972-1979 г. - проф. Александър Илиев; 1979-1984 г. - проф. Тачо Илиев; 1984-1989 г. - проф. Никола Ботев; 1989-1991 г. - проф. Виктор Донов; 1991-1994 г. - проф. Андрей Рай-

Библиотечно-информационният център е обновен по проект, осъществен с финансовата подкрепа на Оперативна програма "Регионално развитие" (2007-2013 г.)

За начало на висшето ни лесовъдско образование се приема датата 28 януари 1925 г., когато с реше-

ние на Академичния съвет на СУ се открива Лесовъден отдел към Агрономическия факултет, който се преименува в Агрономо-лесовъден факултет (АЛФ).

В реч за това паметно събитие Я. Моллов заявява: "Годината 1925 ще остане паметна и ще бъде записана със златни букви в историята на българското горско дело, защото събитията с такава капитална важност рядко се случват в историята на народите".

Осезаема е подкрепата на министъра на земеделието и държавните имоти (МЗДИ), радетели на гората и природозащитници. Като министър няколко мандата в МЗДИ и влиятелен държавник в онези години постостоянна подкрепа оказва Димитър Христов.

През 1923 г. се поставят

от летния семестър на 1925 г. в Лесовъденния отдел са приети първите 20 студенти по специалността "Лесовъдство". Занятията започват по временен учебен план, утвърден на 13.04.1925 г., а на 07.05.1927 г. се утвърждава цялостен учебен план.

На тържеството, организирано на 17 март 1929 г. за дипломирането на първия выпуск от 10 възпитаници, прочувствена реч държи деканът на Агрономо-лесовъденния факултет проф. Моллов. Дипломите връчва първият професор-лесовъд Т. Димитров, който пожелава на младите възпитаници със звание

към който през 2007-2013 г. бе модернизиран Библиотечно-информационният център по проект на Оперативна програма "Регионално развитие", съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие.

Лесотехническият университет в София е акредитиран институционално като висше училище и програмно - по 7 професионални направления. У нас единствено в ЛТУ се подготвят инженери по горско стопанство, технология на дървесината и инженерен дизайн (интериор и дизайн на мебели). Тук се

учебават студенти и по ландшафтна архитектура (също единствена специалност за България), екология и опазване на околната среда, ветеринарна медицина, агрономство, растителна защита, стопанско управление и алтернативен туризъм. Обучението е в три степени - образователно-квалификационни степени "бакалавър" и "магистър", и образователна и научна степен "доктор".

За успешното развитие на лесотехническото образование през изминалите 90 години принос имат всички преподаватели, служители и студенти на Лесотехническия университет. За възхода при ръководенето на институцията трябва да се отбележат всички досегашни ректори: 1953-1957 г. - акад. Борис Стефанов; 1957-1960 г. - проф. Димитър Стефанов; 1960-1966 г. - проф. Асен Биолчев; 1966-1968 г. - проф. Стоичко Христов; 1968-1972 г. - проф. Христо Сирakov; 1972-1979 г. - проф. Александър Илиев; 1979-1984 г. - проф. Тачо Илиев; 1984-1989 г. - проф. Никола Ботев; 1989-1991 г. - проф. Виктор Донов; 1991-1994 г. - проф. Андрей Рай-

чев; 1994-2003 г. - проф. Димитър Коларов; 2003-2011 г. - проф. Нино Нинов; от 2011 г. - проф. Веселин Брезин. За своята роля в стабилитета и прогресивната насока на развитие до сегашния широко признаван Лесотехнически университет специално трябва да бъде отбелаян акад. Мако Даков.

Проф. Веселин БРЕЗИН
ректор на ЛТУ
доц. Милко МИЛЕВ
декан на ФГС
доц. Мариус ДИМИТРОВ
зам.-декан на ФГС
доц. Красимира ПЕТКОВА
зам.-декан на ФГС

Юбилей**Проф. Светла ГЕНЧЕВА на 80 години**

Родена е на 14.03.1935 г. в София.

Завършила ВЛТИ, специалност "Градинско и парково строителство", през 1959 година.

След дипломирането си работи в СП "Паркстрой" - София.

От 1967 г. последователно е асистент, старши и главен асистент, доцент и професор по почвование в Лесотехническия университет. През 1977 г. ѝ е присъдена научната степен "кандидат на науките". През 1994 г. става почетен член на Университета "Оксфорд Брукс". Доктор на селскостопански науки е от 1995 година.

Специализира в Русия, Унгария, Великобритания, Германия. Нейната задълбоченост и всеотдайност в работата е основа за заемане на различни длъжности - ръководител на катедра "Опаз-

ване на природната среда", зам.-декан на ФГСО, зам.-ректор на Лесотехническия университет. Многообразна е тематиката на научно-приложната дейност на проф. Генчева. Неоценим е научният ѝ принос в областта на почвование.

Проф. Светла Генчева е позната на колегията като високооцениран и изявлен учен и преподавател в Лесотехническия университет, притежаващ отлична теоретична подготовка, подчертано трудолюбие и упоритост в работата. Проф. Генчева допринася много и за повишаване на ефективността на нашето лесотехническо образование чрез подобряване на организацията, формите и съдържанието на практическото обучение, следдипломната квалификация и екологичната подготовка.

Инж. Христо РАЛЧЕВ на 80 години

Роден е на 07.01.1935 г. в с. Костел, Великотърновска област.

Завършил Горския техникум във Велико Търново, а след това - ВЛТИ.

Работи в Горско стопанство - гр. Елена, а по-късно в РДГ - Габрово, където оглавява отдела "Стопаниране, опазване на горите, лова и риболова". Две години и половина е на работа в Република Коми.

През 1977 г. е назначен

за заместник-директор на ГС - Плачковци. От 1978 г. става директор на ГС - гр. Елена, където се пенсионира през 1995 година.

Христо Ралчев за първи път в страната организира подвижна охрана на горите, дивеч и рибата. Навсякъде, където работи, допринася за усъвършенстване и модернизиране на дърводобивния процес и подобряване на организацията и ръководството на страничната дейност в горите.

Христо Ралчев за първи път в страната организира подвижна охрана на горите, дивеч и рибата. Навсякъде, където работи, допринася за усъвършенстване и модернизиране на дърводобивния процес и подобряване на организацията и ръководството на страничната дейност в горите.

(От стр. 1)

С Доклад № 65 на министъра на финансите Петко Каравелов (юни 1880 г.) до княз Александър I и с Указ № 285, изведен в Двореца от 18.06.1880 г., за лесничет в Търновската губерния от 10.05.1880 г. е назначен Кирил Николов. Тази дата е установена в Централния държавен архив и се смята за начало на създаването на регионална държавна горска администрация във Велико Търново.

Периодът 1878-1890 г. е най-неизясненият в историческо отношение за горското стопанство в страната. Два пъти се приема и отменя Законът за горите (1883 и 1889 г.). През 1884 г. се учредява Горско управление като Министерството на финансите, а през 1885 г. Народното събрание, като използва отсъствието на министъра на финансите, закрива длъжностите на лесничите, включени в бюджета на държавата. Със Закона за горите от 1889 г. за всеки окръг се предвижда по един горски инспектор, а в случаи на нужда - по един или повече помощници. Горските инспектори трябва да имат специално образование по лесовъдство. В щата на централното горско ведомство съществуват 12 горски инспектори, в това число и на Търновски окръг, с територия в почти същите граници, както на сегашната Регионална дирекция по горите. И тогава центърът на регионалната горска администрация (районна горска инспекция) е бил във Велико Търново. Под различно название - Окръжна горска инспекция, Районна горска инспекция, Районна дирекция на горите, Окръжно управление на горите, Комбинат за дърводобив и дървообработване, Горскопромишлен комбинат, Горскостопански комбинат, Държавна фирма "Мазалат", Регионално управление на горите, през различните периоди досега съществува административно-техническа служба по горите във Велико Търново.

Ръководители. Първи ръководител е Кирил Николов (1880-1890), следват лесовъдите Йордан Митрев, който е ръководител на два пъти - през 1898 и 1903-1905 г., Ст. Панайотов (1906), В. Писаров (1940), Димитър Бъръмбаров (1946-1951), инж. Борис Начев (1951-1953), инж. Йордан Терзиев (1954-1971), инж. Христо Топалов (1971-1976), инж. Михаил Калимеров (1976-1981), инж. Христо Христов (1981-1991), инж. Цветан Търнев (1991-1994), инж. Иван Гунчев (1994-2003), инж. Параскев Радев (2003-2009), инж. Николай Николов (2009-2013), инж. Радослав Славов (2013-2014) и отново инж. Николай Николов от 2014 година.

Характеристика на горските територии. Регионалната дирекция по горите - Велико Търново, заема част от Северна Средна Стара планина, Предбалкана и Дунавската равнина с надморска височина от 18 до 1971 метра. Осъществява контрол върху горите на територията на Великотърновска и

Габровска област. Разпределението на горите върху територията е твърде неравномерно. Средният процент на лесистостта по общини е също много различен.

Историческото развитие и изключителното разнообразие на почвено-климатичните условия определят сегашното състояние на горите в региона, които се стопанисват и охраняват от осем държавни горски стопанства - в Буйновци, гр. Елена, Велико Търново, Горна Оряховица, Свищов, Габрово, Плачковци и Севлиево, и Държавно ловно стопанство "Росица" - м. Лъгът.

И днес приблизително със същите граници от 1880 г., с изключение на някои райони на Плевенска, Русенска и Сливенска област, РДГ - Велико Търново, обхваща горски територии с площ 216 134 ха, от които държавните горски територии са 127 552 ха (59.02 %), недържавните гори - 74 576 (40.98 %).

Структурата на собствеността на горските територии се променя на основание на Закона за възстановяване на собствеността върху горите и земите от горския фонд, като от първите решения на по-землените комисии (службите "Земеделие и гори") през 2000 г. до 31.12.2013 г. размерът на държавните горски територии варира от 71.1 до 59.02 % и на недържавните горски фонд - от 28.9 до 40.98 % от общата площ на горските територии.

Многообразието на дървесните видове в голяма степен зависи от надморската височина и се определя от основните широколистни - местни и чуждоземни: бук, цер, зижен дъб, благун, габър, липа, дива череша, явор, ясен, брекия, червен дъб, акация, келяв габър, топола; и иглолистните: изкуствено внесен бял и черен бор, смърч, атласки кедър, веймутов бор, дуглазка и други. Целта на извежданите горскостопански мероприятия - санитарни, отгледни и възстановителни сечи, е не само добив на дървесина, но и преди всичко подобряване на устойчивостта на насажденията, естествено възпроизвъдство, защитните и рекреационните функции и увеличаване на видовото разнообразие.

Ползването на дървесните видове в голяма степен зависи от надморската височина и се определя от основните широколистни гори. В тях протичат сложни процеси, засегнати са и от неблагоприятни климатични условия - понижаване на валежите особено след 1980 г., съхнене и намален прираст, развитие на гъбни болести и каламитети при насекоми вредители, безконтролна паша. Възстановяването на собствеността им раздроби горите и затрудни допълнително провеждането на необходимите горскостопански мероприятия. Въпреки обективните трудности лесовъдите от горските стопанства постигнаха много добри резултати при превърщането на издънковите гори в семенни и на много места могат да се видят площи със задоволителни резултати особено в ДГС - Горна Оряховица.

До 2006 г. на територията на РДГ - Велико Търново, са създадени 760 000 дка нови гори. В периода 1970-1985 г. са създавани средногодишно по над 30 000 дка нови гори. За такъв обем залесяване всяка година се произвеждат 20 млн. фиданки от близо 40 горскодървесни и храстови вида. Видовото разнообразие е съобразено със залесяването.

Създадени са семенни бази от бук, червен дъб, липа, цер, зижен дъб, акация, семенни плантации от акация и липа в ДГС - Плачковци, гр. Елена, Габрово, Горна Оряховица и други. Добре устроени са горските разсадници "Джулюница" (ДГС -

ната, добита в държавния горски фонд.

Възрастовият състав на горите е твърде неравномерно разпределен. Много по площ са малдите гори и тези, преминали сечнозряла възраст. Средната възраст на гората е 44 години. Площта на зрелите и досътъпните гори е силно намаляла, което създава сериозни затруднения при задоволяване на нарастващата потребност от едра дървесина.

Възобновяване и залесяване. Горите на територията на РДГ - Велико Търново, имат висока производителност. Средният годишен прираст е над 600 000 м³, общият дървесен запас - 31 683 356 м³, а средният запас на 1 хектар - 162 куб. метра.

Извършените различни видове възобновителни и отгледни сечи създават условия за естествено възобновяване на високостъблените и издънковите дъбово-церови гори, за оптимизиране на състава на дървостоите, за подобряване на здравословното състояние и продуктивността на горите.

В резултат на правилно изведените сечи се обособиха големите комплекси от млади жизнени букови гори в ДЛС "Росица" - м. Лъгът, Държавните горски стопанства - Плачковци, Габрово, гр. Елена, Буйновци. Немалко са площи на естествено възобновяваните издънковите гори на ДГС "Болярка" - Велико Търново, Горна Оряховица, Севлиево и гр. Елена. В горскостопански територии се определят дъбово-хълмистите гори, за които са характерни изкуствено внесен бял и черен бор, смърч, атласки кедър, веймутов бор, дуглазка и други. Целта на извежданите горскостопански мероприятия - санитарни, отгледни и възстановителни сечи, е не само добив на дървесина, но и преди всичко подобряване на устойчивостта на насажденията, естествено възпроизвъдство, защитните и рекреационните функции и увеличаване на видовото разнообразие.

Ползването на дървесните видове в голяма степен зависи от надморската височина и се определя от основните широколистни гори. В тях протичат сложни процеси, засегнати са и от неблагоприятни климатични условия - понижаване на валежите особено след 1980 г., съхнене и намален прираст, развитие на гъбни болести и каламитети при насекоми вредители, безконтролна паша. Възстановяването на собствеността им раздроби горите и затрудни допълнително провеждането на необходимите горскостопански мероприятия. Въпреки обективните трудности лесовъдите от горските стопанства постигнаха много добри резултати при превърщането на издънковите гори в семенни и на много места могат да се видят площи със задоволителни резултати особено в ДГС - Горна Оряховица.

До 2006 г. на територията на РДГ - Велико Търново, са създадени 760 000 дка нови гори. В периода 1970-1985 г. са създавани средногодишно по над 30 000 дка нови гори. За такъв обем залесяване всяка година се произвеждат 20 млн. фиданки от близо 40 горскодървесни и храстови вида. Видовото разнообразие е съобразено със залесяването.

Създадени са семенни бази от бук, червен дъб, липа, цер, зижен дъб, акация, семенни плантации от акация и липа в ДГС - Плачковци, гр. Елена, Габрово, Горна Оряховица и други. Добре устроени са горските разсадници "Джулюница" (ДГС -

Горна Оряховица) - 200 дка - национален първенец за 1979 и 1982 г., "Вардим" (ДГС - Свищов) - 300 дка, "Млечево" (ДГС - Севлиево).

От 1983 г. със заповед на Министерството на горите и горската промишленост в ДГС - Свищов, е обособен специален разсадник за производство на тополови фиданки за задоволяване на потребностите на горските стопанства от Северна България с посадъчен материал от то-пола. Със сътрудничество и помошта на Опитната станция за бързорастящи горски дървесни видове - Свищов, е осъществено производството на елитни тополови фиданки от най-новите клонове, съобразно с картирането на тополовите месторастения.

Културите край с. Коевци са резултат от целенасочената и усърдна залесителна дейност в ДГС "Болярка" - Велико Търново. Естествената растителност в района е от издънкови малоценнни насаждения. За да бъде подобрен и обогатен ландшафтът в околностите, от 1975 до 1978 г. са създадени нови гори с обща площ 77.7 хектара. Залесяването е извършено със 161 дървесни и храстови вида, изключително върху земи от поземления фонд, по-голямата част с плитки и каменливи опорени терени. За всеки вид са подбрани по възможност най-подходящите месторастения. В новосъздадените гори ще бъдат проучвани резултатите от интродукцията на рядко срещащи се у нас дървесни и храстови видове. Обектът в с. Коевци е под наблюдение на ЮНЕСКО и БАН.

Важно място в дейността на специалистите от РДГ - Велико Търново, представлява стопанисването на липовия стопански клас, който заема над 7000 хектара.

Ловно стопанство. Благоприятните климатични условия, съставът и състоянието на растителността като хранителна база и убежище от неприятели създават подходяща среда много диви животни да обитават горските и селскостопанските земи.

През 2014 г. Велико Търново беше център на честването на 130-годишнината на организираното ловно движение в България. Цяла ловна България призна и отдаde заслужена почит на първоорганизаторите. Сега 18 ловни сдружения от областите, Държавно ловно стопанство "Росица" - м. Лъгът, и 8 държавни горски стопанства формират цялостната ловностопанска политика в двата окръга въз основа на Закона за лова и опазване на дивеч и правил

Кръгла маса за промените в нормативната уредба на горите

На 10 март Министерството на земеделието и храните организира кръгла маса "Нормативни промени в горския сектор за подобряване на контрола". Участие във форума взеха министърът Десислава Танева, зам.-министърът доц. Георги Костов, директорът на Дирекция "Развитие на горския сектор" в МЗХ инж. Виржиния Хубчева и народният представител инж. Румен Желев. Над 70 бяха участниците, сред които директорите на шестте държавни предприятия, представители на бизнеса, недържавните и академичните институции, горовладелците, обществените и неправителствените организации и журналисти. От Изпълнителната агенция по горите участваха изпълнителният директор инж. Тони Кръстев и зам. изпълнителният директор инж. Красимир Каменов, директорът на Дирекция "Опазване на горите и лов" инж. Димитър Баталов, директорът на Дирекция "Гори и лесовъдски дейности" д-р инж. Ценко Ценов и началникът на отдел "Недържавни гори и контрол върху дейностите в горите" инж. Валентин Чамбов.

Всъщност слово на открытията и водена от инж. Спас Тодоров - началник на отдел "Стратегии и планиране на горското стопанство" в МЗХ, произнесе министър Танева. Доц. Георги Костов направи презентация на подготовките

промени в Закона за горите, засягащи няколко аспекти. Целта на промените за малките горски имоти е ограничаване на изискането в кратък период на малките частни горски имоти (засягат се над 1.5 млн. собственици и над 2 млн. горски парцела). Мерките за осъществяването им се състоят в променения начин на планиране на имотите в горските територии до 2 ха на физически и юридически лица и възстановяване на стари ред за планиране чрез задължително изработване на горскостопански програми; изкупуването на малки горски парцели от държавните горски предприятия със средствата от фонд "Инвестиции в горите".

Редица изменения се предлагат за горите върху земеделските земи.

Предлаганите мерки относно правомощията, отговорностите и квалификацията на регистрираните лесовъди съдържат: въвеждане на задължения за преминаване на курс за квалификация на всеки 2 години по програма и график от ИАГ; прекратяване на практики за осъществяване на дейности в горите на лица без необходимите знания, както и допълнителни задължения чрез Наредба № 8.

Промените в правомощията на служителите по горите, достъпа на превозни средства в обектите за преработка

целят въвеждане на допълнителни законови изисквания за ограничаване на незаконните практики и включват: въвеждане на специфични технически изисквания за осигуряване на проследяването на движението (GPS); възможността на служителите в държавните горски и ловни стопанства да могат да съставят актове и в района на дейност на други ДГС и ДЛС от едно държавно предприятие; осигуряване на постоянно видеонаблюдение в обектите, в които постъпва, преработва или от които се експедира дървесина.

Неизбежността на наказанието за нарушителите е в основата на предлаганите промени в други закони - Закона за административните нарушения и наказания и Наказателния кодекс.

Инж. Красимир Каменов представи подготовките промени в Наредба № 1 "За контрол и опазване на горските

територии", д-р инж. Ценко Ценов - промените в Наредба № 8 "За сечите в горите" и презентира новата наредба "За инвентаризацията на горските територии", инж. Валентин Чамбов огласи промените в наредбата "За условията и реда за възлагане на изпълнението на дейности в горските територии - държавна и общинска собственост, и за ползването на дървесина и недървесни горски продукти".

Във втория панел на форума се проведе дискусията по представените нормативни промени, в която се включиха над 20 участници, поканени да представят писмено своите предложения на Работната група.

В своето изказване председателят на СЛБ проф. Иван Палигоров одобри представените идеи за нормативни промени в горския сектор и заяви, че организацията на лесовъдите може да се включи в обсъждане и да даде свое становище, след като се запознае с конкретните текстове.

В отговор на думите на бизнесмена Красимир Дачев - собственик на завод "Свиолова" - Свищов, че горските кадри по места са несменяеми с години и "ключът от ба-

раката" е в горския, проф. Иван Палигоров каза: "Ние, лесовъдите, не искаме да упражняваме други професии - на зъболекаря, месаря, аптекаря, искаме достойно да упражняваме нашата професия. И желанието ни е да имаме колкото се може по-малко ограничения, за да може лесовъдът да преценява своите действия според състоянието на гората, така, както прави науката и практиката в дългогодишната история на нашето горско дело. На това учим и студентите в ЛТУ. Признателни сме на тези, които подават сигнали и подкрепят нашите усилия в борбата с пропуските и нарушењата на "несменяемите горски". СЛБ обаче се занимава и с необоснованите смени на ръководители в системата. Всичко това е в името на защтата на лесовъдската етика, професионализма и морала".

Диана ПЕТРОВА

Приет е Планът за развитие на горите на територията на община Тетевен

На редовната си сесия от 26.02.2015 г. Общинският съвет на Тетевен прие с пълно единодушие Плана за развитие на горите на територията на община Тетевен до 2025 година. Разработваното на плана бе осъществено в рамките на работата по проект „Ориентирано към бъдещето управление на Европейските горски ландшафти“ (INTEGRAL). За малко повече от 2 години (от октомври 2012 г. до януари 2015 г.) бяха проведени 10 работни срещи със заинтересованите страни или техни представители в Община Тетевен, както и 7 срещи на участниците във Водещата група.

Приетият през 2004 г. от Общински съвет План за многофункционално стопанисване на горите (ПМСГ) на община Тетевен е първият по рода си в България. Той е основният документ, определящ стратегическите цели и приоритети на политиката спрямо горите на ниво община и насочва вниманието на властите и на всички заинтересованни страни към постигане на устойчивост при стопанисването на горите и на земите от горските територии. Този план бе разработен в условията и при действието на Закона за горите от 1997 г. и последвалите го поправки. След неговото приемане са направени няколко оценки за изпълнението, които показваха, че обществено-политическата обстановка не може добре да регламентира такива планове, което пък е предпоставка за да не са осигурени - финансово, материално и с чо-

вешки ресурси. В същото време се установява, че приетите с консенсус приоритети за развитието на горите са устойчиви и при всички оценки получават високи стойности. Така се стига до изработването на Плана за развитие на горите на територията на община Тетевен до 2025 година.

Целта на този тип планиране е с подкрепата на местната общественост да се разработи стратегическа рамка, която да гарантира устойчивост в управлението на горите за един по-дълъг период, като се постига равномерност при използването на горските територии. Бяха проведени структурирани интервюта с представители на всички, които имат интерес горите да продължат да осигуряват поминъка. Работните срещи преминаха в условията на прозрачност при обсъждането.

През последните години в горското стопанство на България се полагат сериозни усилия за прилагането на принципите на устойчивостта и прозрачността в управлението на горите. Промените в екологичната среда изискват балансирано съчетаване на икономическите, социалните и екологичните интереси, което да се положи в основата на управлението на горите и горския сектор. В този смисъл Планът предоставя обобщена информация за горските ресурси, определя целите за развитие на горите и основните насоки на управлението им, приоритизира функциите на горите и набелязва най-важните

проблеми, чието разрешаване ще подобри тяхното управление. Той предвижда и подобряване на цялостното отношение на обществеността към горите, получаване на обществено одобрение и подкрепа за дейностите на горското стопанство, на собствениците на гори и на потребителите на дървесина. Важни елементи на Плана са подобряване на инфраструктурата в горите и запазване на площа на горите със специални функции. С консенсус на заинтересованите са приети принципни решения за стопанисването на горите. Определени са ключовите блага и функции - екосистемни функции и услуги, които хората очакват да получат от горите на територията на община Тетевен.

3. Управление на водните ресурси. Тук влизат: стопанисване и поддръжане на съществуваща система за водоснабдяване; изграждане на нови водохващания и водопроводи; изграждане на микрородовелетрически централи.

4. Връзки с обществеността, обучение, взаимодействие между институциите, използване на ГИС. Една от основните задачи е да се създадат и поддържат стабилни връзки между държавните горски стопанства (ДГС), общинските гори (УСОГ) и местната общественост. Освен подобряване на контакти с медиите са необходими и повече мерки за връзки с други заинтересовани организации и институции. Подпомагането на образоването и обучението на подрастващите е важна мярка. Съвместното използване на възможностите на ГИС ще позволи бърз достъп до качествена информация за горите за всички заинтересовани.

Всички представители на заинтересованите страни очертават специалните обекти, някои от които са създадени и се поддържат, поставиха 96 свои искания, желания и очаквания, като на последните две работни срещи посочиха и политическите действия, които трябва да се предприемат от община Тетевен, регионалните служби и държавата, за да се реализират поставените цели. Предстои Планът за развитие на горите на територията на община Тетевен да бъде окомплектован с картния материал и да се отпечата. С това той става част от Общия

устройствен план на общината и ще позволява да се намират с консенсус решения за управлението и стопанисването на горите на територията на община, в т.ч. на инвестиционните намерения на бизнеса.

Благодарност

The work leading to these results has received funding from the European Community's Seventh Framework Programme under grant agreement No FP7-282887. The results of this research are obtained by work on International Scientific Project for Future-Oriented Management of Forest Landscapes - INTEGRAL (ENV.2011.2.1.6-1/Land Use and European Forest Ecosystems). <http://www.integral-project.eu/>.

Проф. д-р Иван ПАЛИГОРОВ
координатор на проект INTEGRAL за България

www.bookshop-bg.com

♦ Техническа литература - горско стопанство, агрономство, инженерен дизайн, технология на дървесината, ландшафтна архитектура.
♦ Плотиране на чертежи, принтиране, ламиниране.

поръчайте online: www.bookshop-bg.com

facebook /bookshop-bg.com

bookshopsofia

bookshop@abv.bg

0878 510141

02/91907*358

Поглед в историята

Горите и горското стопанство на Русенски окръг в края на XIX век

1896 е последната година, в която в Княжество България действа вторият Закон за горите, приет през 1889 година. Според него горското стопанство на Княжеството се управлява от 12 окръжни служби по горите, които са ръководени от окръжните горски инспектори. Те са задължени да изпращат отчети за дейността си до Отделението за горите, лова и риболова към Министерството на търговията и земеделието. През следващата - 1897 г., е приет нов Закон за горите, с който се прокарват съществени реформи в областта на горската администрация и териториалното горско деление - окръжните служби по горите стават 6, като се преименуват на Районни горски инспекции. Страната се разделя на 6 големи горски района, а окръжните центрове - седалища на старшите горски стражари, се трансформират за първи път в отделни единици, наречени държавни административни лесничества. Със закона от 1897 г. като основен начин на ползване от горите се въвежда тръжната система.

От отчетите на 12-те окръжни горски инспекtori можем да почерним безценно информация за състоянието на горите по нашите земи в края на XIX век.

В края на 1896 г. окръжният горски инспектор на Русенски окръг Найден Шойлеков представя до Отделението за горите, лова и риболова към Министерството на търговията и земеделието (МТЗ) доклад за стопанисването, отглеждането и охраната на горите. Основната дейност е насочена към тяхната експлоатация, т.е. извеждане на различните видове сеч, и възобновяването.

През 1896 г. в Русенски горски окръг са извеждани сечи в държавната гора "Ири-Хисар" (Воденска гора) и насажденията на островите. Гората "Ири-Хисар" (Воденска гора) заема южния край на Тутраканска окolia и е част от Дели Ормана (Лудогорието). Тя е съставена от вековни смесени широколистни насаждения с площ 13 240 дка, с доминиращи видове на сенчестите изложения - габърът, липата, кленът, брястът, ясенът, с подраст от мекиши, леска, брекиня, глог, дива круша, а припечните части са заети от цера, зимния и косматия дъб.

Съгласно приетия през 1894 г. стопански план турнусът на сеч е 40 години. Сечта в гората "Ири-Хисар" през 1895-1896 г. е извършена от наемател, като за целта е проведен публичен търг. До този момент извеждането на сечите става с разреши-

телно срещу заплащане за всеки, който иска да добие от гората в определен участък необходимия му дървен материал. Това води до разстройването на насажденията и превърщането им в издънкови гори. В доклада се посочва, че новият начин на ползване не е дал очакваните резултати поради краткия срок, даден на наемателя да извърши сечта, и липсата на квалифицирана работна ръка (секачи). Отчита се обаче, че този начин на стопанисване има преимущества и е за предпочитане при извеждането на отгледните сечи (прочистки и прореждания) и изборните сечи, при които се изисква внимание от страна на работника. Полученият дървен материал по сортименти се разделя на дърва за огрев, мртвеци, колове, пръти, наплати и оси за кълбарството.

Според Найден Шойлеков освен добива на дървесината особен интерес за икономиката на горите представлява пригответянето на ликови кори, използвани в обущарството. Годишно обущарите от района използвали 10-15 хил. кори и при цена около 10 лв. за брой се е очаквал приход от 100-150 хил. лева. Окръжният горски инспектор предлага да се създаде специално стопанство за добиване на ликови кори.

През 1896 г. са изведени сечи и в горите на дунавските острови Средния Комлук и Кованлък (Пчелина). Средния Комлук е с площ 120 дка, с насажденията от бяла върба, ракита и черна топола (кавак). Определен е 15-годишен турнус. Сечта се извежда от местното население, на редове и на височина 50-80 сантиметра. На Кованлък, разположен в землището на с. Пиргово на площ 720 дка, с насаждения от върби и тополи, стари и загнили, сечта е извършена върху 150 декара. Турнусът също е 15 години. Върбовият плантаж (върбовата култура), обхващащ част от държавното блато при с. Пиргово и опиращ брега на Дунав, е създаден от бяла върба и единични ракити, при гъстота 1 x 1 м, с площ 130 декара. Турнусът на културата е 15-годишен, а сечта се извежда от населението по разрешителен режим. От островните гори са добивани дърва за огрев, колове и пръти.

Общинските гори заемат 1 036.073 дка, или 25.53 % от територията на окръга. През 1895 г. горската управа започва измерването на общинските гори, като на базата на площта, състоянието на дървостоите и нуждите на населението от дървен материал за всяка гора се определят турнусът на сечта, редът на стопанисването и ползването.

Формирането на участъ-

ците за извеждането на гордишната сеч в общинските гори става от комисия, която включва старши горски стражар, отговорящ за оклията, общински кмет, кметски наместник, двама членове от общинския съвет и участъкови горски стражари. В специални актове се определят правилата за воденето на сечта, задълженията на кмета, кметския наместник и членовете на комисията. Актовете се представят в горското управление, а то ги съгласува с окръжната постоянно замества решението на общинския съвет. По този начин участъците за извеждане на сечта се определят едновременно в целия окръг до края на август.

За подобряване на експлоатацията на общинските гори и повишаване на дисциплината на ползването допринася и разпределението на годишните участъци за сеч по домакинства, което позволява да се търси персонална отговорност, когато има нарушения.

През 1896 г. на експлоатация са подложени 138 общински гори, като са изведени голи и изборни сечи. Площта на изсечените участъци е 41 192 дка, а добитата дървесина е около 120 000 куб. метра.

Н. Шойлеков отчита, че е направено много малко по отглеждането на горите, а повечето от тях се нуждаели от прочистване и прореждане. Причините за това изоставане са липсата на достатъчно средства и контрол от страна на горските власти. Отбелязано е, че отгледните мероприятия са с важно икономическо значение в бъдеще.

От държавните гори само в "Ири-Хисар" е направено "прореждане", като е избран участък в най-гъстата част на масива. Сечта е изведена от населението, с позволителни квитанции за материала, който ще се добие. Това дава добър резултат, защото дърветата, които трябвало да се отсекат, са маркирани предварително от окръжния горски инспектор и горските стражари. Прочиствките и прорежданията в горите на селата Балиска, Ветово, Глажово и други дават добри резултати.

В края на XIX в. горите в окръга са стопанисвани нискоствлено, с тенденция към превърщането им в сме-

сени издънково-семенни. Пашата на добитъка и косенето на трева в някои от държавните гори и островите са разрешени. В годината на отчета в горите пасат около 1200 овце и са добити 90 коли сено. Както за пашата, така и за сеното е събирана държавна тарифна такса.

В общинските гори па-

ни 313 акта, от които съдът е дал ход на 274. Осъдени са 240 нарушители и наказани с глоба от 1460.11 лв., а са оправдани 34 обвиняеми. Отбелязва се, че причина някои актове да "пропаднат" е неправилното им съставяне, което идва от слабата подготовкa на стражарите. Като компенсация на нарушенията в държавните гори са постъпили 6778.95 лв., а от общинските в полза на общинските каси - 52 067 лева.

Освен вредите, нанесени на горите чрез неправилни сечи, кражби, коренаж и паша на добитъка, се отчита, че през 1896 г. немалко повреди са причинени от сняг и заледявания, повалили и изпочупили насаждения от габър, липа, ясен, бряст и други. Най-силно са пострадали младите и сильно разредени насаждения (над този проблем трябва да се замислим и днес). Горите на окръга са засегнати и от 7 низови (наричани тогава проходящи) пожара върху площ от 750 дка, като нанесените повреди са били незначителни.

Оптималните климатични условия и наличието на гори създават възможности за развитието на дивечовото богатство. Найден Шойлеков отбелязва: "Ловът - това природно богатство, от който другите държави извлечат огромна полза, ние, освен че не сме успели да се ползваме от него, не сме съумели и да го запазим". За опазването на дивеча е заповядано да се преследват и наказват бракониерите, както и да се организират хайки за изтребяване на вредния дивеч, като са убити 40 вълка, 27 вълчици и 9 вълчета. Издадени са 49 билета за лов, или с 15 повече от 1895 година. За нарушение по лова е съставен само един акт от окръжния горски инспектор.

В отчета е отбелязано, че Русенският окръг в горско отношение е поставен в "изключителни условия пред другите" поради това, че значителна част от него е с турско население и липсват специални пасища за добитъка. От безразборната паша естественото възобновяване на горите е обречено на неуспех. Турското население по това време не приема вече България за свое отечество и постоянно е готово за изселване и по тази причина, както пише в отчета, "се чуди как и по какъв начин да вреди на горите, като ги обърне на ниви, които по-късно може свободно да продава". Освен че изкоренява, същото това население сече безмилостно горите, за да продава дърва за огрев в градовете и селата. Сред причините за това положение се посочва и слабият контрол от страна на горските власти, липсата на ка-

дасът на земята и други.

Прави чест на Отделението за горите, лова, и риболова към МТЗ, че полага усилия в онези трудни времена за възобновяването на ред и разбира ролята на горската стража за възобновяването на горите. В изпълнение на Закона за горите през 1896 г. са съставе-

доц. Янcho НАЙДЕНОV

Съдбата на пауловнията край Рабишкото езеро

Пауловният е дървесен вид, към който през последните години се проявява голям интерес. Тя е с бърз растеж - за около пет години достига височина над 5 м, и натрупва голямо количество дървесна маса. Освен това обилно цъфти и отделя голямо количество нектар, което я прави желан и перспективен вид за пчеларството. Намеренията на испанска фирма, спечелила проекта преди няколко години, бяха в Северозападна България да се залесят хиляди декари с пауловния. Същевременно в различни части на страната бяха създадени няколко опитни площи по около 50 декара. Такава площ беше създадена и близо до Рабишкото езеро (Северозападна България). Редно е понастоящем фирмата да направи отчет и да съобщи резултатите от опитната работа по проекта. Имах възможността да видях растежа на вида в опитната площ край Рабишкото езеро, ще си позволя да съобщя моите наблюдения.

Опитната площ е с лек западен наклон към езерото.

Районът е известен с плодородната си почва и навремето тук се намираха много хубави бостани. Близостта на езерото осигурява добра въздушна влажност. Засадените фиданки израстваха бързо и достигаха 2-3 м височина за една година. През зимата обаче измръзваха, а през пролетта даваха издънки и отново израстваха. В началото на октомври 2014 г. отново посетих опитната площ край Рабишкото езеро. В посадните места установих по

едно стъбло, израснало на височина около 3 м, но изсъхнало, най-вероятно от измръзване. Около него имаше по 5-6 издънки, високи около 2 м, жизнени и с големи листа. Не установих посадено място без свежи издънки и в същото време нямаше нито едно оцеляло стъбло на пауловния от минали години. Това показва, че през зимата миналогодишните стъблца са измръзвали. За пауловнията в този район има един извод - през първите години тя измръзва и не може да се очаква да дава добри резултати за масови залесявания.

Данните за растежа на пауловнията през първите години и за повредите от измръзване на стъблото, които се наблюдават в опитната площ край Рабишкото езеро, би трябвало да се имат предвид при работата с този дървесен вид в бъдеще. Възможно е да се намерят постудоустойчиви форми, което ще позволи разпространението му по север.

Проф. д-р Георги ЦАНКОВ

ЮРИДИЧЕСКА КОНСУЛТАЦИЯ

Вътрешно заместване и вътрешно съвместителство

Отговор: Съдържанието на случаите, описани във въпроса, показват елементи от трудовото право-отношение на работник или служител, който работи като заместник на работник или служител или съвместява основаната си работа с допълнителна работа по заместване или без заместване. Въпросите на вътрешното заместване и вътрешното съвместителство се ureждат с разпоредбите на чл. 259 от Кодекса на труда (КТ).

Правното положение на работника или служителя, който работи като заместник на отсъстващ работник или служител, зависи преди всичко от обстоятелството дали през време на заместването заместникът изпълнява и своята работа или само работата на замествания. Когато изпълнява само работата на замествания, заместникът разполага с две възможности - според това кое е по-благоприятно за него. Заместникът може да се ползва или от правата по основната си работа, или от правата, които произтичат от работата на замествания. Тук става дума само за онези права, които произтичат и са свързани с характера на работата, а не за такива, каквито заместваният има на лично основание - например допълнителните трудови възнаграждения за придобит трудов стаж и професионален опит, както и за научна степен.

При уговорянето на условията на заместването между работника или служителя и работодателя страните са свободни да уговорят и по-благоприятни условия, включително работникът или служителят да се ползва от по-благоприятни условия и на двете длъжности. Когато друго не е уговорено, работникът или служителят може да избира само между съвкупността от условия на всяка работа поотделно, но не и

ВЪПРОС: През лятото на 2000 г. бях назначена в ДГС на длъжност „деловодител“. Има периоди, когато работата рязко се увеличава. Затова в отдела сме работели по двама и по трима служители. От 2008 г. сме двама служители. Работата налага понякога да се заместваме, а има и периоди, когато цялата работа в Деловодството се изпълнява от единия служител. В тези случаи какви са нашите права?

Второто изречение на ал. 1 на чл. 259 от КТ определя съвместяване на основната работа на работника или служителя с допълнителна работа - по заместване или без заместване. Съвместяването се извършва в рамките на установеното за работника или служителя работно време. В тези случаи условията на трудовото правоотношение по основната работа на съвместителя остават непроменени. За допълнителната работа обаче той има право на допълнително възнаграждение, чийто размер се уговоря между него и работодателя.

Разпоредбите на чл. 259 от КТ визират само допълнителното трудово възнаграждение. Няма закона да пречка обаче страните да уговорят и други условия за изпълнението на допълнителната работа като време през работния ден, определяне на обема на трудовите задължения и други.

В закона не съществуват ограничения при определяне на размера на допълнителното възнаграждение при работа по съвместителство. Съгласно ал. 2 на чл. 259 от КТ правото, което произтича при заместване

IN MEMORIAM

На 14 януари почина
инж. Благой Клечеров.

Роден е в Банско на 06.04.1944 година.

Завършва ВЛТИ, специалност „Горско стопанство“.

Работи като директор на Горските стопанства във Вищерица и Банско и зам.- директор на Техникума по горска промишленост - Банско. От 1997 г. до

пенсионирането си е главен експерт и началник на отдел „Управление и контрол“ в Националния парк „Пирин“.

Безспорен е приносът на инж. Клечеров за опазване на НП „Пирин“ и правилното стопанисване и ползване на горите в стопанствата, в които той е работил в продължение на много години.

Поклон пред светлата му памет!

На 6 март почина
инж. Данail Жекин.

Роден е на 24.11.1947 г. в с. Борово, Пловдивска област.

Средно образование завършва в Чепеларе. През 1975 г. се дипломира като инженер лесовъд във ВЛТИ.

весни видове по райони на произход.

За периода 1986-1992 г. са създадени 33 генеративни семепроизводствени градини от бял и черен бор на територията на РДГ - Смолян, Пазарджик, Пловдив и Кърджали, и вегетативни семепроизводствени градини от бяла мугра, черен бор, кедър и сребрист смърч.

Успоредно с това са създадени потомствени култури от бял и черен бор, смърч, бяла мугра и от горскоподноти на най-добрите популации за района. Благодарение на дейността на инж. Жекин са селекционирани редки форми на смърч. От 1989 до 1991 г. са създадени семепроизводствени градини от сортова бяла акация в РДГ - Варна, Бургас, Сливен, Стара Загора и Пловдив.

Дейността на инж. Жекин в ръководената от него ГСС - Пловдив, е с изключителен принос в областта на селекцията, горското семепроизводство и семеконтрол.

Поклон пред светлата му памет!

Екология

Древно природно наследство в ареала на Западните Родопи

Родопският масив е стародавно биогенетично средище, оазис на ценно природно богатство в ареала на Балканите. В епохата на Средновековието легендарната планина е назовавана Славееви гори - на името на деспот Слав. През Османското владичество е наречана Доспатски планини (Доспатдаг). Според редица други предания покрайнината е известна като Орфевата планина, дала живот на митичния Орфей. Други легендописи и източници свързват топонимията на този прелестен край с рудодобива и местните славянски названия - руда, ропа (яма).

В природогеографско отношение Родопският масив обхваща част от източния дял на Рило-Пиринската област. Обширната Родопска верига заема обща площ около 18 000 км². В пределите на страната тя е с дължина около 240 км и широчина 100 километра. Средната надморска височина - 785 метра.

Западните Родопи заемат 8732 км², при средна надморска височина 1170 м, с най-висок връх - Голям Перелик (2191 м). В района преобладават сравнително големите надморски височини, като среднопланинският пояс заема 52 %, нископланинският - 27 %, и хълмистият - 12 %. Тази част на планината се характеризира с разнообразие на геоложкия строеж, спе-

цифичните орографски условия и различните типове релеф, обуславящи значителни различия в климатичните, хидрологичните и почвенокорасителните условия, които са оказвали комплексно влияние върху миналото състояние и съвременния облик на природната среда, състава и биоразнообразието на флората и фауната в района.

През различните геоисторически периоди, свързани с развитието на фосилната флора в Родопите, са описаны над 500 вида папратови, голосеменни и покритосеменни растения, множество български и балкански ендемити, растителни съобщества и други организми находки. В някогашните девствени гористи условия обитават множество диви бозайници, около 40 вида земноводни илечуги, 264 вида птици и други диви животни. В наше време от защитените в Европа видове 27 обитават горските хабитати в Родопската област.

От периода на късния Плиоцен в недрата на Западните Родопи - Чепинската котловина, в землището на с. Дорково, са открити скелетни останки и кости на 30 вида животни, древно находище на мастодон от рода Ананкус анвернензис и други праисторически находки и фрагменти от животински видове, обитавали горите

през тази епоха. В района на Баташката планина, долината на Стара река, и гористите околнности на Пещера са установени множество останки и фрагменти на крепостни строителни обекти от римската и средновековната епоха, многобройни пещери и карстови местообитания, костни останки на диви животни - бозайници и безгръбначни, от времето на старокаменната епоха (Палеолита), както и от периода на траките.

Средицното разположение на Западните Родопи в Южната крайграницна горско-растителна област в значителна степен благоприятства за развитието и възпроизвеждането на едни от най-ценните в биогенетично отношение горски екосистеми и комплекси, заемащи 65 % от територията (567 000 ха), със средна лесистост 58 на сто. В тази лесобиологическа подобласт се намират над 32 % от площта на иглолистните гори и хабитати на страната, характерни с голямото си видово разнообразие, което е представително за биоразнообразието на средноевропейската и преходносредиземноморската флора и фауна в специфичните екологични условия на природната среда в Родопите.

Претърпели няколко еволюционни смени, естествените горски екосистеми и

масиви в ареала на Западните Родопи понастоящем придобиват различен произход и видов състав по лескорастителни пояси и териториално разположение. Първичните (естествени горски екосистеми и дендроценози) се смятат за основен фактор на формирането на природната среда, опазването и възпроизвеждането на биогенетичния фонд. Те способстват за поддържането на богато видово разнообразие и устойчиво развитие на организмовия свят на фито- и зоогеографския ареал на Западни Родопи.

Поради запазения девствен характер на горските екосистеми и съобщества с богато биогенетично разнообразие на дървесния, храстовия и тревния състав през периода 1948-1968 г. в горите на Западните Родопи са обявени 7 природни резервата. Впоследствие 4 от тях по Програма МАБ-ЮНЕСКО са сертифицирани и включени в международната листа със статут на биосферни резервати - "Купена", "Дупката", "Мантарица" и "Червената стена" (1975 г.).

Днес в тези територии се съхранява част от древното и автентичното природно наследство с богато биоразнообразие на девствени горски екосистеми и биоценози, генетични формообразуващи центрове, рефугии и

оазиси на планинската флора и фауна. В своите естествени граници тези биосферни резервати включват еталонни природни екосистеми с високо консервационно значение за съхраняване и опазване на биогенетичния фонд и богато биоразнообразие, представително за биосферата и природата на България, както и за региона на Югоизточна Европа и Балканския полуостров.

В тези защитени биосферни територии се намират и запазени стари, девствени горски екосистеми и насаждения, които на основата на дендрохронологични анализи могат да предоставят ценна информация за растежа и еволюцията на дървесните видове, динамиката на изменение на климата и други въздействия върху природната среда през определени вегетационни периоди.

В контекста на опазване на древното природно и биологично наследство в Западните Родопи е необходимо съхраняване на части от стари монументни девствени гори, навлезли в климаксно състояние, както и екологично значими природни местообитания /хабитати в тях/. В това отношение е целесъобразно вниманието да бъде насочено към съхраняване и консервация на определени биотични и природни образувания като уникални музе-

менти на дървостои и оазиси; вековни монументи-дървета; природни местообитания/хабитати и екологични ниши-леговища и убежища на диви животни; горски и планински ландшафти; пещерни обитания; гнездови зони на горска орнитофауна; живописни водни течения, езера и водопади; алпийски геоморфологични структури; екстремни местообитания на редки и защитени растения и диви животни; разкопки и останки на културно-исторически обекти; горски извори, паметни чешми, вододайни и санитарно-охранителни зони; старинни крепости, култови и религиозни обекти - параклиси, текета; римски каменни сводове, мостове и укрепления, свързани с живота и бита на планинското население.

На основата на лесовъдската и екологичната наука е необходимо да продължат проучванията за откриване и опазване на обекти на древното природно наследство в Западните Родопи. В наши дни все повече се налага да се осъзнава и утвърждава непреходната национална памет за ролята и значение на природното и културно-историческото наследство, което се съхранява в недрата и добрите на Родопите.

Никола КОЛЕВ

Защо трябва да се създаде Природен парк "Перелик"

Със създаването на ПП "Перелик" в Западните Родопи ще се постигне целта за опазване на представителни за тази планина природни горски екосистеми и биоценози с богато биоразнообразие на планинската флора и фауна, на живописни природни ландшафти и горски хабитати, свързани с културно-историческото и природното наследство, бита и традициите на родопското население. Ще се открият възможности за интензивно развитие на икономиката чрез различните видове туризъм: пешеходен, велосипеден, конен, селски, ориентиране, алпинизъм, културно-исторически, риболовен, рафтинг и еко- и фототуризъм. Ще има възможност да се запазят и практикуват традиционни дейности и занаяти, характерни за поминъка и бита на родопското население и селищата в границите на парка, считани за самобитно културно-историческо наследство в региона.

Природният парк "Перелик" ще заема граничните югозападни дялове на Родопския масив - Перелишки,

Мурсалица, Виденишки, Триградски и Девински, между градовете Смолян, Девин и Доспат, на обща площ около 9-10 хил. ха от територията на горските стопанства в Смолян, Триград, Борино и Девин. В района на парка се намират населените места Мугла, Триград, Гъворен, Ягодина, Кестен. През територията на парка и района преминават реките Мугленска, Триградска, Въча и техните притоци от планинската хидрографска мрежа.

Това е един прелестен природен кът, разположен в средната част на Западните Родопи, в подножието на Перелишкия дял, чийто склонове заграждат речните долини, а ширналите се гъсти гори по тях достигат до самите заоблени била и тучни горски пасища.

Надвисналите страховито над доловете скали с накаци по тях дървета със здраво впити корени привличат погледа и отключват въображението. Навсякъде бързоизтруни пенливи потоци пълнят с бистрата си като сълза вода малките планински реки, които се сливат чак до м. Тешел. От причудливи със своята форма склонове - продълговати, клиновидни, удължени или стеснени,

гледката е омайваща, а от Мурсалица и Перелик изгледът е неповторим. Високо нагоре се издигат околните върхове, примамвайки взора с неотразимата си красота и величие, а под тях по стръмнините се ширят гори, коя от коя по-разнообразна - една по-млада, друга по-стара и девствена. Невероятното спокойствие и хармонията между планина и гора спира дъха пред красотата и величието на природата. В долините, под малкия къс синък небе, в пазвите на планината са скътаны китните села Мугла, Триград, Ягодина и други селища.

Горите в този район са не само от местно значение. По-голямата част от тях са

по правилата на екологията.

В района на бъдещия парк преобладават държавните горски територии.

В обхвата на бъдещия природен парк "Перелик" се включват три природни резервата - "Казаните" с площ 1610 дка, "Старата гора" ("Шабаница") - 230 дка, и "Кастракли" - 1240 декара.

В близост до водосбора на Девинска река, над защитената местност "Кемера", е разположен биосферният резерват "Дупката" с площ 12 108 декара.

Тук се намира най-високият връх на Родопите - Голям Перелик (2191 м).

Заштитените местности са "Мурсалица", "Чаирите" и "Казанджи дол", а Природните забележителности са Триградското ждрело, Дяволският мост, Дяволско гърло и Ягодинската пещера.

Вековните ендемитни дървета в стари девствени гори са: смърч в резервата "Старата гора" - обиколка 4.10 м и височина 50 м; смърч в. м. Ешекартал (3.30 м и 48 м); черен бор в. м. Сулище (3.61 м и 38 м); черен бор в. м. Камарска скала (3.40 м и 45 м).

Природният парк "Пере-

лик" на юг ще граничи със заштитени горски територии на Гърция - "Елатия" и "Парлено"; заштитена зона по "Натура 2000"; Природен резерват "Фракто"; девствена гора и други.

На територията на предлагания Природен парк "Перелик" са установени уникални естествени местообитания/хабитати на стотици видове популации - растения, диви животни, птици и други представители на организмовия свят в Родопската биогеографска област.

Управлението на ПП "Перелик" би могло да бъде в Смолян с офиси в селата Мугла и Триград. В двите наскоро построени в алпийски стил изключително красиви сгради на бившето Горско стопанство - Мугла, може да бъде организиран информационен посетителски център с музей за обучение, научни изследвания, консултации и разнообразни творчески дейности в природата.

Към Природния парк може да се създаде регионален офис за управление и мониторинг на родопските биосферни резервати "Дупката", "Червената скала", "Купена" и "Мантарица". След създаването и учредяването на новия природен парк, той ще кандидатства за членство във Федерацията на европейските паркове.

Б